

อยู่ดี กินดี มีสุข

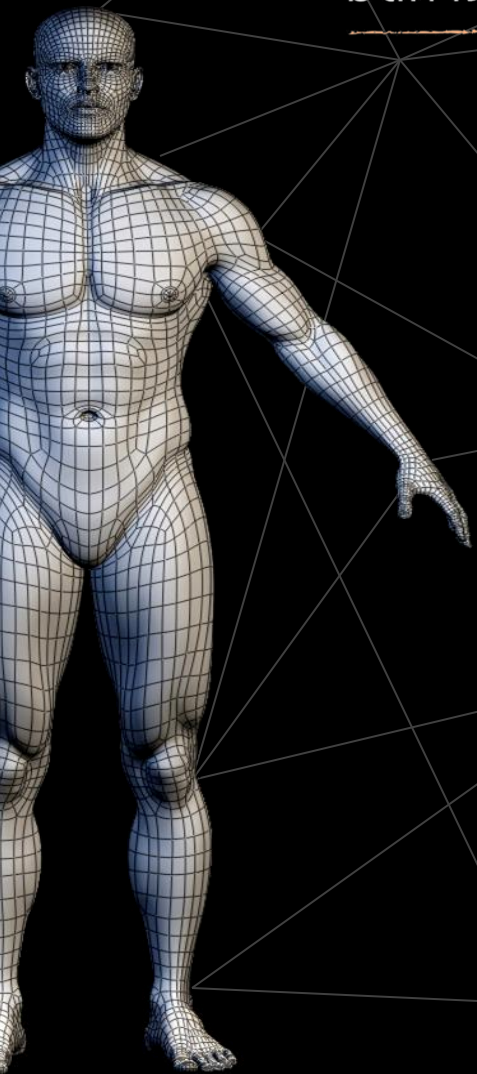
มิติทางสังคมและวัฒนธรรมของสุขภาพ

มานุษยวิทยา การแพทย์ ในศตวรรษที่ 21

โกมาตร

จิ่งเสถียรทรัพย์

สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ

"What I'm most proud of is that my generation – not of me or my program, but of my whole generation, of people like Margaret Lock, Nancy Scheper-Hughes, Allan Young, Mark Nichter and many many others – changed medical anthropology completely."

Arthur Kleinman
Medical Anthropologist
Harvard University

"สิ่งที่ผมภูมิใจที่สุดก็คือการที่คนรุ่นผม – ไม่ใช่แค่ตัวผมหรือ
หลักสูตรที่ผมสอน, แต่หมายถึงคนในรุ่นผมทั้งหมด, คน
อย่างมาร์กาเร็ต ลิวค, แนนซี เชปเพอร์ฮิวส์, จิลเลน ยัง,
มาร์ค นิกเตอร์และคนอื่นอีกมากมาย – ได้เปลี่ยนแปลง
มานุษยวิทยาการแพทย์
ไปแล้วอย่างสิ้นเชิง"

อาร์เธอร์ ไคลน์แมน
นักมานุษยวิทยาการแพทย์
มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด

ไมโทคอนเดรีย
(ผสม)พันธุ์กรรม
กับพ่อแม่ 3 คน

Baby Gammy & Carmen
Medical tourism – Global health
กับชีวิตปั่นปลาของคณืค

การแพทย์ในศตวรรษที่ 21

เทคโนโลยี ชีวจริยศาสตร์และผลกระทบทางสังคม

เทคโนโลยีทางการแพทย์ได้เปลี่ยนแปลงคุณค่า ความหมาย และรูปแบบการดำเนินชีวิต นับตั้งแต่การตั้งครรภ์ การเกิด การแก่ การเจ็บป่วยและการตาย ผ่านจริยศาสตร์ใหม่ที่มา กับความเป็นไปได้ใหม่ๆ และปฏิบัติการเชิงอำนาจแบบใหม่

การแพทย์ในศตวรรษที่ 21

การเปลี่ยนผ่านทางประชากรและระบาดวิทยา

Demographic/Epidemiologic Transition

- Age of Pestilence and famine
ยุคของโรคระบาดและทุพภิกขภัย
- Age of Receding Pandemics
ยุคการยุติลงของโรคระบาด
- Age of Degenerative & Man-Made Disease
ยุคโรคจากความเสื่อมและ
โรคนมนุษย์ทำ

Omran, Abdel (1971) The Epidemiologic Transition:
A Theory of the Epidemiology of Population Change

การเปลี่ยนผ่านทางระบาดวิทยา Epidemiologic Transitions

- ครั้งที่ 1 การเกิดขึ้นโรคติดต่อเมื่อมนุษย์เริ่มอยู่รวมกันเป็นชุมชนในยุคหินใหม่
- ครั้งที่ 2 การเกิดโรคไร้เชื้อเรื้อรังที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและการบริโภคในยุคอุตสาหกรรม
- ครั้งที่ 3 การเกิดขึ้นของโรคอุบัติใหม่/โรคอุบัติซ้ำที่แพร่ระบาดไปทั่วโลกในยุคโลกาภิวัตน์

สุขภาพ โรค และการเปลี่ยนแปลง โลกในยุค Anthropocene

- Social determinants vs Ecological determinants
- คุณภาพความหลากหลายทางชีวภาพ
- ทำลายอาหารและความมั่นคงของระบบอาหารท้องถิ่น
- ภัยพิบัติจากธรรมชาติรุนแรงขึ้น
- การอพยพและการพลัดถิ่น
- โรคใหม่ๆ อันเกิดจากภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง (โรคจากสัตว์ เชื้อโรค และพาหะนำโรคที่ขยายพันธุ์ผิดปกติ)
- มาพร้อมกับโอกาสใหม่ๆ เช่นกัน

การแพทย์ในศตวรรษที่ 21

รัฐ ทุนกับการเมืองเรื่องสุขภาพ

- เสรีนิยมใหม่ ทุนนิยมโลก และสิทธิสุขภาพ
- ยา ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์กับทุนนิยมโลก
- การแย่งชิงทรัพยากรด้านสุขภาพและการแพทย์
 - สิทธิสุขภาพกับสิทธิมนุษยชน
- การเกิดขึ้นของลัทธิชาตินิยม-ประชานิยมใหม่
- ประชาธิปไตยกับการเมืองของภาคประชาชน

มานุษยวิทยา การแพทย์กับสังคม

- การแพทย์สัมพันธ์และส่งผลต่อชีวิต เศรษฐกิจและสังคม
- การแพทย์ดำรงอยู่ภายใต้บริบททางสังคมและการเมือง
- การแพทย์เป็นทั้ง “เหตุปัจจัย” และ “ผลผลิต” ของพลวัตรการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาศึกษา “การแพทย์” ในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคม (ภาพตัวแทนของความคิดต่อชีวิต ความสัมพันธ์ อำนาจ และความเป็นไปของจักรวาล)
- มานุษยวิทยาเปลี่ยนแปลงไปในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคม

การเปลี่ยนผ่านของมนุษยวิทยา

- การเปลี่ยนผ่านของนิยามวัฒนธรรม
- จากโครงสร้างและระบบ มาสู่ความสนใจใน “คน”
- การหันมาสนใจศึกษา การแพทย์สมัยใหม่
- การสะท้อนย้อนคิด กับบทบาทมนุษยวิทยา

คนมองคน :
นานาชีวิตในกระแสความเปลี่ยนแปลง
การประชุมประจำปีทางมนุษยวิทยา
วันที่ 27-29 มีนาคม 2545
ณ ศูนย์มนุษยวิทยาสิรินคร

การเปลี่ยนผ่านของนิยามวัฒนธรรม

- จาก “ของชั้นสูง” เป็น “ของสามัญชน”
- จาก “ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงาม” เป็น ปฏิบัติการของอำนาจและเครื่องอำพรางการกดขี่
- จาก “วิถีปฏิบัติร่วมกัน” เป็น “การช่วงชิง ต่อต้าน ต่อรองและการทำลาย”
- จาก “วัฒนธรรมท้องถิ่น” (Authenticity) เป็น “วัฒนธรรมลูกผสม” (Hybridity)
- จากเรื่องเฉพาะมนุษย์ (Human exceptionalism) เป็นเรื่องมนุษย์ + non-human + materials

The condition of human's entanglement in complex relations with animals, materials, and technology.

การเปลี่ยนผ่านของนิยามวัฒนธรรม

- From **anthropocentrism** to **Post-humanities**
- การสลายของเส้นแบ่งระหว่างธรรมชาติ-วัฒนธรรม
Natureculture / Naturalcultural
- จากชาติพันธุ์นิพนธ์ Ethnography สู่
“หลากหลายพันธุ์นิพนธ์” **Multispecies ethnography**
- มนุษย์กับอมนุษย์ Human/Non-human: Cyborg
- **Semiotic Material**: วัตถุไม่ใช่สิ่งเฉื่อยชาหยุดนิ่ง
ถูกกระทำ แต่เป็น co-actor cohabitation
ที่ร่วมสร้างโลกแห่งความจริง (Coproductioin)
- มนุษย์ “มาเป็น” (Becoming) มนุษย์ไม่ได้
หากปราศจาก intra-action กับวัตถุและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ

จากโครงสร้าง–ระบบมาสู่ "คน"

Body, Experience and the Senses

- จากโครงสร้างนิยม สู่หลังโครงสร้างนิยม
- From discursive turn to corporeal turn
 - จาก “โครงสร้าง” มาสู่ “การปฏิบัติ”: agency, practice, performance & activities
- From power to biopower to body politics
 - จาก “ระบบการแพทย์” มาสู่ “โลกแห่งประสบการณ์ความเจ็บป่วย”
- จาก Cognitive มาสู่ Senses & Embodiment
- จาก “สัญญาะ” สู่อารมณ์ & “มานุษยวิทยาที่รู้สึก”
- From constructed reality to enacted realities

การหันมาศึกษาการแพทย์สมัยใหม่

- จากการศึกษากระบวนการแพทย์พื้นบ้าน
มาสู่การแพทย์สมัยใหม่ **Anthropology of Biomedicine**
- Sick role and the institution of medicine
- Health behavior: Health-seeking & cultural traits
วัฒนธรรม พฤติกรรมกับการเกิดโรค (ระบาดวิทยา)
- Doctor-patient relationship, Emic vs etic views
- Culture of biomedicine;
Social construction of knowledge.
- Narrative, illness experience & **hospital ethnography**
- Biopower ชีวะอำนาจ & medical gaze
- Body, bio-social differentiation and **local biologies**

การหันมาศึกษาการแพทย์สมัยใหม่

- Beyond determinism: Epigenetic & Postgenomics
- Biosociality, patient-in-waiting, genetic citizenship
- การเฟื่องฟูของ Science and Technology Studies, Cultural studies of science
- จากการศึกษา “ภาพตัวแทน” ของความเจ็บป่วย มาศึกษา “ภาววิทยา” ทางการแพทย์
- Medical reality vs multiple realities
- Antimicrobial Resistance, microbiome & multispecies ethnography
- Dark anthropology & anthropology of care, morality and ethics

การสะท้อนคิดและบทบาทนักมานุษยวิทยา

- ก้าวพ้นอดีต: การรับใช้จรรยาบรรณและสงครามเย็น
- มานุษยวิทยาการแพทย์ในฐานะมานุษยวิทยาประยุกต์
 - วิกฤตภาพตัวแทนวัฒนธรรม
- จากชาติพันธุ์นิพนธ์มาสู่การวิพากษ์การเขียนวัฒนธรรม
 - จาก Social suffering สู่ Structural violence
จากมานุษยวิทยา มาเป็นมานุษยวิทยาสาธารณะ
Public anthropology; Engaged anthropology
 - จากการศึกษา “คนไร้อำนาจ”

มาสู่มานุษยวิทยาสมมาตร Symmetrical anthropology

- จากนักวิชาการสู่นักกิจกรรม (1) sharing and support, (2) teaching and public education, (3) social critique, (4) collaboration, (5) advocacy, and (6) activism

เส้นทางข้างหน้า มานุษยวิทยาไทย

- วิธีวิทยาใน anthropology of the moderns
- มานุษยวิทยากับการแบ่งสายวิทย์-ศิลป์
- การทำงานกับวิชาชีพอื่นๆ
(Informant, counterpart or colleague?)
- Audit culture กับมหาวิทยาลัยที่ง่อยเปลี้ย
- การวิจัยกับระบบอุตสาหกรรมความรู้
- บทบาททางสังคมของนักมานุษยวิทยา
- การสร้างนักมานุษยวิทยารุ่นใหม่
- ผลักดันนโยบาย กฎหมาย โครงสร้าง
- Situated Knowledge กับมานุษยวิทยาไทย

**KEEP
CALM
AND
DO
ANTHROPOLOGY**